

ISSN 1427-6720

NR 4(26) 2006 ROK XI
ZIELONA GÓRA
Cena 2 zł

Pionierzy

CZASOPISMO SPOŁECZNO-HISTORYCZNE

Zdjęcie ze zbiorów Biblioteki UZ

- Bereziacy
- Dzieje Szpitala Wojewódzkiego w Zielonej Górze
- Muzeum w Zielonej Górze w pierwszych latach po II wojnie światowej
- Zapomniane restauracje Zielonej Góry
- Rozbicie przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej podczas obchodów Święta Ludowego zabawy ludowej w Górzynie
- Obywatel Prezydent
- Sybiraczka w Zielonej Górze
- Zaproszenie na Ziemię Międzyrzecką

Bereziacy

(część 2 – Nowa Ojczyzna)

Ochla została zajęta przez żołnierzy Armii Czerwonej bez walki, rankiem 15 lutego 1945 roku. Wspomnieć jednak należy o śmierci w niewyjaśnionych okolicznościach przebywającej tu przymusowej robotnicy z Ukrainy oraz o zabiciu przez Rosjan trzech niemieckich żołnierzy, którzy prawdopodobnie znaleźli się w Ochli, uciekając po stoczony z wojskami radzieckimi potyczce w rejonie Barcikowie Małych. Już w pierwszych dniach po zajęciu wsi Rosjanie przystąpili do budowy polowego lotniska dla lekkich samolotów myśliwskich, które ulokowano na polach i łąkach, gdzie dziś znajdują się ogródki działkowe "Sawanna". Prace niemieckich mieszkańców Ochli przy karczunku, niwelacji i utwardzeniu terenu pod lotnisko trwały dwa tygodnie. Lotnisko radzieckie długo jednak nie funkcjonowało, gdyż pewnej nocy, jeszcze przed końcem wojny, samoloty spłonęły. Istnieją relacje, iż przyczyną tego było przypadkowe zaprószenie ognia przez samych radzieckich pilotów, mówi się również o niemieckich sabotażystach z lasu, a nawet niemieckim nalocie. Po pożarze lotnisko przestało funkcjonować, a znajdujące się tam pozostałości po samolotach już nowi, polscy mieszkańcy Ochli usuwali na złom jeszcze kilka lat po wojnie.

24 czerwca doszło do pierwszego przekazania wsi repatriantom z Berezy Kartuskiej. Jak zawsze w podobnych przypadkach, z transportu wyłoniono grupę kilku mężczyzn, mającą za zadanie obejrzeć i ocenić przydzieloną wieś. Zwiadowcy wrócili z informacją, iż "we wsi jest jeszcze pełno Niemców, a domy stoją w lesie oddalone między sobą o ponad sto metrów". Nie doszli oni wtedy do właściwej wsi, a do jej pierwszych rozproszonych zabudowań od strony Zielonej Góry, napotykając jednocześnie kolumnę wysiedlanych tego dnia Niemców. Na pozostanie we wsi zdecydowały się jednak cztery rodziny z lwowskiego, które wcześniej dołączyły do transportu. Były to rodziny: Dajnegów, Jarugów, Szlachciców i Zierków. Reszta postanowiła osiedlić się w pobliżu dawnej niemiecko-polskiej granicy w okolicach Wolsztyna. Transport zawrócił, lecz było już za późno, by znaleźć w tamtejszych okolicach odpowiednie gospodarstwa. Większość z nich była już zajęta, a te niezamieszkałe miały zawsze jakieś mankamenty utrudniające ich przejęcie, np. dom nie miał budynków gospodarczych albo zniszczony był budynek mieszkalny. Naciskani przez PUR repatrianci z powrotem wrócili do Zielonej Góry, po drodze zostawiając ok. sześć rodzin w miasteczku Kargowa. W Zielonej Górze ponownie skierowa-

no ich do Ochelhermsdorf, gdzie osiedlili się jako pierwsi Bereziacy dnia 30 czerwca 1945 roku. Były to rodziny: Boguszów, Katarzyńskich, Kozubajów, Kryckich, Miziewiczów, Przyłuckich, Rutkowskich i Towpików.

Stacja kolejowa w Ochli gdzie przybył pierwszy transport z Berezy, dziś budynek mieszkalny przy ul. Kozuchowskiej 35 (zbiory własne autora)

Transport zatrzymał się na stacji kolejowej położonej pół kilometra od Ochelhermsdorf. Ludzie wyszli z wagonów i udali się do wsi. Wszystkie domy stały puste, z wyjątkiem tych kilku zajętych przez wspomnianych przesiedleńców z lwowskiego oraz paru domów w centrum, gdzie tłoczyło się jeszcze co najmniej kilkunastu niewysiedlonych, bo potrzebnych Rosjanom do różnych prac, Niemców. Znajdująca się we wsi bliżej nieustalona grupa żołnierzy radzieckich, zajmowała m.in. pałac przy obecnej ul. Żagańskiej.

Każdy z repatriantów sam decydował o wyborze gospodarstwa. Jego wyborem kierowano się nieraz w sposób, który dziś może wydawać się nielogiczny lub nawet śmieszny. Walory budowlane i estetyczne były mniej ważne od np. tego, czy jest w stodole siano dla krów. Naprawdę było w czym wybierać. Wszystkie budynki były dość duże, murowane z cegły, kryte solidną dachówką, a przeciwieństwem niemało przysiedleńcy mieszkali wcześniej w drewnianych, często niewielkich domach.

Kolejne transporty z Berezy i okolicznych wiosek przybyły do Ochli w drugiej połowie lipca, w sierpniu i listopadzie 1945 roku. Były to m.in. rodziny: Bielewiczów, Bondarów, Brodków, Demidowiczów, Grajewskich, Gon-

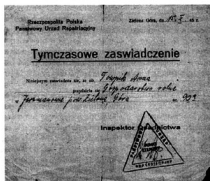
czarków, Jakuszyków, Jankowskich, Jeżyckich, Koncewiczów, Krutelewiczów, Łozowskich, Małeckich, Olichwów, Omelianowiczów, Peterlejtnerów, Piszczyków, Radziwońskich, Rybińskich, Sakowiczów, Szydłowskich, Uglików, Waluków i Zaleskich. Były też rodziny: Kosowiczów z Uglan, Hadrysiaków z Błudnia, Powchowiczów i Poźniaków z Nowosiółek, Towpików z Zarzeczca i Wermiejczyków ze Siehniczew. W transportach tych przyjechały także rodziny z rejonu Prużan m.in.: Bogdańscy, Galińscy, Gonciarze, Kletkowie, Łączni, Madejowie, Mirysowie, Pileccy, Pirogowie, Samborscy, Waszkiewiczowie, Wojczakowie... Jeszcze w lipcu do Ochli sprowadzono także kilka rodzin z okolic Poznania. Byli to głównie rzemieślnicy, którzy opuścili swe rodzinne strony w poszukiwaniu miejsc do założenia własnych warsztatów. Ich obecność zawodowo uzupełniła społeczność Ochli, gdyż wśród repatriantów było aż 88 % rolników.

Niemcy pozostawili po sobie w Ochli 261 gospodarstw o łącznej powierzchni 2355 ha + około 100 ha dróg i innych terenów publicznych. Na ten obszar przypadło około: 40 % lasów, 40 % gruntów ornych, 15 % łąk i pastwisk oraz 5 % innych gruntów. W większości była to ziemia o słabej przydatności rolniczej. Najwyższą z występujących w rejonie Ochli klas gruntowych to IIIb i jest jej niespełna 2,5 %. Większość to V klasa (45 % gruntów) i VI (również ok. 45 %). Po Niemcach pozostało też kilka krowów oraz podobna ilość świń i owiec, najczęściej na wół zdziczałych, włóczących się po polach i ogrodach. Większość okolicznych wsi była doszczętnie ograbiona i wyludniona. Tak było na przykład z oddalonym od Ochli o niespełna 3 km na wschód Kiełpinie, gdy odeszli kwaterujący tam radzieccy żołnierze. W tamtejszych domach nie pozostało nawet jeden zdalny do użytkowania mebel, zabrano wszystko, co przedstawiało choć niewielką wartość. Do takich to właśnie domów wprowadzać się musieli przesiedleńcy z późniejszych transportów.

Niemal wszyscy przesiedleńcy byli przeświadczeni o tymczasowości tego osadnictwa. Mówiono o możliwej wojnie między zachodnimi aliantami powiązanymi sojuszem z Niemcami a ZSRR. Stale też obawiano się Rosjan i siloczonych w kilku domach, jeszcze niewysiedlonych Niemców, których liczba zwiększyła się nieco w okresie jesienno-wiosennym. Być może część z nich ukrywała się wcześniej w pobliskich lasach. Groza przychodziła nocą, kiedy to grupy pijanych rosyjskich żołdaków rabowały niezajęte gospodarstwa, często włamując się także do już zasiedlonych domostw. Ponoć jeszcze wiosną 1946 roku w poszukiwaniu "trofeów" trzech rosyjskich żołnierzy w biały dzień chcieli ograbić dość bogate gospodarstwo w centrum wsi. Wezwano polską milicję. Pijani szabrownicy zaczęli strzelać, na co milicjanci nie chcą zadzierać z Rosjanami wezwali funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, którzy przyjechali z oficerem NKWD. Ponownie wywiązała się krótka strzelanina i NKWD trzech szabrownicy zostali zabici. Wspomniany oficer NKWD miał wtedy powieść: Charaszo, sabakie sabaczaja smiert.

Choć początki były ciężkie, np. dawał się odczuć niedostatek siły pociągowej, gdyż we wsi było zaledwie 39 koni, podobnie jak wiele innych problemów, także i ten rozwiązywano przez wzajemną sąsiedzką pomoc. Dostępniejsze były krowy, bo posiadało je blisko 60 % rodzin. Z końcem sierpnia 1945 roku zajętych było we wsi już 183 gospodarstw, co stanowiło ok. 80 % zasiedlenia wsi. Wśród ówczesnej populacji Ochli 72 % ludności to przesiedleńcy z Kresów Wschodnich, natomiast 28 % to osoby z Wielkopolski (głównie z Poznańskiego) i Warszawskiego. Spośród ludności z kresów, 40 % stanowili Berezycy i mieszkańcy najbliższych tej miejscowości wsi jak: Uglany, Nowosiółki czy Zarzeczce. Ochla była najszybciej w powiecie zielonogórskim zasiedloną wsią, jednocześnie o największej procentowo ilości przesiedleńców z Kresów Wschodnich. Przed komasacją w 1948 roku wielkość gospodarstw wahała się od 0,5 do 25 ha. Grunty należące do każdego gospodarstwa były bardzo rozdrobnione, często znajdowały się w kilku skrajnie położonych miejscach wsi. Po komasacji podobne niedogodności zostały w większości zlikwidowane, zmieniła się też struktura powierzchniowa gospodarstw. Według nowego podziału najwięcej, bo ok. 62 % stanowiły gospodarstwa 5-10-hektarowe, było również 29 % tzw. gospodarstw robotniczych o powierzchni 1-2,5 ha. Pozostałe gospodarstwa liczyły od 2,5 do 5 ha, nieliczne przekraczały 10 ha.

Z upływem czasu Berezycy zaczęli się przyzwyczajać do nowych warunków. Rosjanie odeszli, przybywało coraz więcej ludności ze środkowej i południowej Polski. Okoliczne wsie zaczęły się zaludniać, życie powoli wracało do normy. Już w lipcu 1945 roku odbył się pierwszy ślub dwojga młodych z Berczy. Związek małżeński zawarli wówczas Leon Towpik i Maria Rutkowska, a ślubu udzielił niemiecki ksiądz, który odprawiał w Ochli msze, dojeżdżając z Zielonej Góry. Działalność polskiego księdza (także kresowiaka, bo urodzonego w 1912 roku w Pawłowie, na ziemi tarnopolskiej) Władysława Terlikowskiego rozpoczęła się 15 listopada 1945 roku. W tym samym

Tymczasowe zaświadczenie PUR potwierdzające przydział gospodarstwa
(zbiory własne autora)

Protokol
Przekazania gospodarstwa w użytkowanie
przez Państwowy Urząd Rejestracyjny
Anna Wrona, Rejestracyjny 202 460
 Państwo: *Polonia* Kraj: *Polonia* Adres: *ul. Słowackiego 10, 10-000, Warszawa*
 Data: *1946* Liczba stron: *599*

I. DANE OSOBY

1. Imię i nazwisko	<i>Anna Wrona</i>	2. Data urodzenia	<i>1900</i>
3. Miejsce urodzenia	<i>Warszawa</i>	4. Stan cywilny	<i>wdowa</i>
5. Zawód	<i>domowa gospodyni</i>	6. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>

II. DANE GOSPODARSTWA

1. Nazwa gospodarstwa	<i>Własne gospodarstwo</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj gospodarstwa	<i>rolne</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

III. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości: *Własność prywatna*
 2. Adres nieruchomości: *ul. Słowackiego 10, Warszawa*
 3. Rodzaj nieruchomości: *rolna*

IV. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości: *Własność prywatna*
 2. Adres nieruchomości: *ul. Słowackiego 10, Warszawa*
 3. Rodzaj nieruchomości: *rolna*

Protokół przekazania gospodarstwa przez PUR
 (zbiory własne autora)

czasie powstał też chór kościelny, złożony w dużej mierze z członków chóru działającego przed wojną w Berezie. Do dziś żyje założycielka ochlańskiego chóru Pani Weronika Jęzicka. Od września 1945 roku zaczęła działać szkoła podstawowa, a od 1947 biblioteka. Powstał również Ludowy Zespół Sportowy (piłka ręczna i nożna oraz kolarstwo). Późną jesienią 1945 roku przywrócono wsi elektryczność, ruszył między innymi wodno-elektryczny młyn u Stanisława Uglika, a w początkach 1946 roku inny Berezianin Adam Radziwiński, kontynuując swą przedwojenną służbę założył w Ochli Ochotniczą Straż Pożarną. W Ochli działała założona przez m.in. Piotra Piszczyka z Berezki wiejska komórka Polskiego Stronnictwa Ludowego. PSL był ówczesnie w Polsce jedyną legalną opozycyjną partią, choć prześladowaną ze względu na jej próby przeciwstawiania się wprowadzanemu w Polsce komunizmowi. W maju 1946 roku powstała we wsi komórka Polskiej Partii Robotniczej, jednak komunistów mieli niewielkie poparcie wśród ochlańskich kresowiaków. Świadczy o tym choćby to, iż do powstałej z PPR późniejszej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w 1948 roku w Ochli należało 48 osób, a w 1955 roku już tylko 15 (na ok. 1000 osób zamieszkujących ówczesnie wieś). W 1953 roku mieszkańcy Ochli znając m.in. z rejonów Berezki kolektywną gospodarkę z lat 1939/1941, przeciwstawili się założeniu we wsi, wzorowanego na sowieckich sowchozach, Państwowego Gospodarstwa Rolnego (oczywiście pomógł w tym rów-

nież słaby poziom bonitacyjny tutejszych gleb). Musieli jednak w ramach przysmykowych dostaw, tak jak inni w kraju, sprzedawać za niewielką opłatą określonego rodzaju i ilości płody swych gospodarstw: mleko, zboża, ziemniaki, mięso.

NAKAZ PŁATNICZY
 Nr: *161*
 Data: *1946*
 Miejsce: *Warszawa*
 Adres: *ul. Słowackiego 10, Warszawa*

1. DANE OSOBY

1. Imię i nazwisko	<i>Anna Wrona</i>	2. Data urodzenia	<i>1900</i>
3. Miejsce urodzenia	<i>Warszawa</i>	4. Stan cywilny	<i>wdowa</i>

2. DANE GOSPODARSTWA

1. Nazwa gospodarstwa	<i>Własne gospodarstwo</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj gospodarstwa	<i>rolne</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

3. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

4. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

5. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

6. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

7. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

8. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

9. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

10. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

11. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

12. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

13. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

14. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

15. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

16. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

17. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

18. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

19. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

20. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

21. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

22. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

23. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

24. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

25. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

26. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

27. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

28. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

29. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

30. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

31. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

32. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

33. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

34. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

35. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

36. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

37. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

38. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

39. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

40. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

41. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

42. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

43. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

44. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

45. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

46. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

47. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

48. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

49. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

50. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

51. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

52. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

53. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

54. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

55. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

56. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

57. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

58. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

59. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

60. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

61. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

62. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

63. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

64. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

65. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

66. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

67. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</i>	4. Powierzchnia	<i>599 m²</i>

68. DANE O WŁASNOŚCI

1. Nazwa nieruchomości	<i>Własność prywatna</i>	2. Adres	<i>ul. Słowackiego 10, Warszawa</i>
3. Rodzaj nieruchomości	<i>rolna</</i>		

niekiedy nadal pozostając tam częścią rodziny, czy innymi bliskimi. Niestety, okres deklarowanej konstytucyjnie przyjaźni polsko-radzieckiej nie sprzyjał wzajemnym polsko-białoruskim wizytom. Na początku możliwe były jedynie okresowe spotkania członków najbliższych rodzin, np. brat z siostrą, czy rodzice z dziećmi. Potem odwiedzać mogli się wszyscy, konieczne było jednak posiadanie wizy oraz zaproszenia od osoby z kraju, do którego chciano jechać. W 1968 roku, po 23-letniej nieobecności, odwiedził Berezę mój ojciec Nikodem i jego młodszy, ale również dobrze to miasto pamiętający brat Wacław.

W końcu nastąpiły lata 90-te, które zapisały się trwałym odrodzeniem więzi z Berezą, odrodzeniem kontaktów pomiędzy tymi, którzy wyjechali i tymi, którzy pozostali. W 1991 roku polscy księża palotyni, nawiązując do swojej przedwojennej obecności w Berezie (lata 1937-1939) założyli tam ponownie rzymskokatolicką parafię pod wezwaniem Świętej Trójcy. Obejmuje ona swym zasięgiem: Berezę, Sielec, Siehniewicze i Białoziersk. Bezpośrednimi organizatorami parafii i jej pierwszymi kapłanami byli księża: Włodzimierz Mozolewski i Andrzej Marzec. W 1993 roku mieszkańcy Ochli nawiązali przyjacielską współpracę z ks. Andrzejem, która jeszcze w tym samym roku zawołała zorganizowaniem w Ochli trzygodniowych wakacji dla 18 bereskich dzieci. Pierwsza powojenna zbiorowa wyprawa do Berez, a raczej pielgrzymka, gdyż jednym z głównych celów wyjazdu była obecność na uroczystości wmurowania kamienia węgielnego pod budowę nowego kościoła katolickiego, odbyła się w lipcu 1994 roku. Uczestniczyło w niej ponad 60 osób. Wielu po raz pierwszy, po blisko półwieczu zobaczyło swoje rodzinne strony, odwiedziło własne domy, spotkało się ze swymi żyjącymi po dziś dzień w Berezie i jej okolicach rodzinami. W pamięci uczestników pielgrzymki zachowało się gorące przyjęcie, jakie zgotowali im obecni mieszkańcy Berez. W 1995 roku staraniem ówczesnego wójta gminy Zielona Góra Eugeniusza Ulika, grupa ok. 20 kolejnych dzieci z Berez mogła przeżyć pełne niezapomnianych wrażeń wakacje w Polsce. Organizowano również wysyłkę darów dla Polaków na Białorusi w postaci odzieży, żywności i polskich książek. W międzyczasie ukończono budowę wspomnianego nowego kościoła w Berezie, który 7 czerwca 1998 roku został uroczystie konsekrowany przez ks. kardynała Świątka, w obecności sporej grupy Berezaków z Polski, którzy wspierali finansowo budowę tej świątyni.

Poprzedni kościół katolicki w Berezie, również pod wezwaniem Św. Trójcy, wybudowany w 1933 roku staraniem ówczesnego proboszcza ks. Nikodema Kowalewskiego, został w latach 60-tych (jeszcze przed 1968 rokiem) rozebrany przez radzieckie władze miasta, a na jego miejscu funkcjonować pawilon handlowy. Sama parafia przestała funkcjonować znacznie wcześniej, gdyż ostatni zapis w metrykach kościoła bereskiego pochodzi z 4 maja 1948 roku i dotyczy śmierci oraz pogrzebu (na cmentarzu parafialnym w Berezie), dwuletniej Janiny Poźniak z Samojłowicz, córki Bolesława i Aleksandry. Ówczesny proboszcz bereskiej parafii ksiądz dziekan Mieczysław Pietrzykowski, urodzony w 1878 roku, wyświęcony w 1902, od 1933

Nowy kościół katolicki i plebania w Berezie
(zbiory własne autora)

jednooosobowo administrując bereskim kościołem, pozostał na przydzielonej placówce prawdopodobnie do końca swych dni, umierając zapewne niedługo po owym ostatnim wpisie.

Od 1994 roku, co kilka lat odbywają się kolejne wycieczki na Białoruś (1995, 1998, 2001, 2003), gdzie obok odwiedzin rodzinnych miejscowości zawsze przygotowany jest bogaty program zwiedzania ważnych dla polskiej historii i kultury miejsc (m.in.: Brześć, Merczowszczyzna, Pińsk, Różan, Nieśwież, Zaosie k. Nowogródka, jez. Święte). Ostatnio, dzięki staraniom Stowarzyszenia Przyjaciół Wsi Ochla, wycieczki organizowane są również w inne rejony Kresów Wschodnich, wszędzie tam skąd wywodzą się mieszkańcy dzisiejszej Ochli (w 2004 roku na terenie obecnej Ukrainy, w 2005 roku na Litwie).

Ludzie pochodzący z Berez, czy też z jej okolic, po dziś dzień wspominają z nostalgią przedwojenne czasy. Mają wielki sentyment do tamtejszej przyrody, wielonarodowościowej kultury i tradycji, do miejsc od wieków związanych z ich rodzinami. Młodszy, urodzeni po wojnie na zachodzie, nie mają już takiego związku emocjonalnego z tym miejscem jak ich rodzice, czy dziadkowie. Większość z nich sprawy przeszłe i teraźniejsze Berez nie interesują, i jest to zrozumiałe. Są jednak i tacy, których ciekawi jak żyli ich przodkowie, chcą sprawdzić czy zasłyszane od swych rodziców lub dziadków opowieści są prawdziwe, chcą poznać miejsca, gdzie jeszcze przed niespełna siedemdziesięciu laty na jednej ulicy mieszkali w zgodzie i przyjaźni Żydzi, prawosławni Białorusini i Polacy katolicy.

Paweł Sz. Towpik

Ważniejsze źródła i opracowania

- Wywiady z byłymi repatriantami z Berez Kartuskiej: Weroniką Jeżycką, Nikodemem Towpikiem, Wacławem Towpikiem (Ochla) i Karolem Peterlejtnerem (Zielona Góra).
- Akta z Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz Archiwum Państwowego w Poznaniu: PUR, Generalnego Pełnomocnika Rządu RP ds. Repatriacji i Głównego Pełnomocnika Rządu ds. Ewakuacji w BSRP.
- Akta administracyjne (w tym gruntowe i meldunkowe) dotyczące Ochli z Archiwum Państwowego w Zielo-

nej Górze z siedzibą w Starym Kisielinie oraz oddziału w Wilkowie.

- Czerniakiewicz J., Repatriacja ludności polskiej z ZSRR 1944-1948, Warszawa 1987.
- Spis kościołów i duchowieństwa Diecezji Pińskiej w R.P. 1939 r., Pińsk 1939.
- Dokumenty rodzinne i zdjęcia z archiwum autora.

Sprostowanie

W pierwszej części niniejszego artykułu zamieszczonoj w nr 3 (25) z lutego 2006 r.:

- podana na str. 12 kol. 2 szacunkowa ilość ok. 1700 osób polskiej populacji we wrześniu 1939 r. oczywiście dotyczy samej tylko Berezcy;

- na str. 14 kol. 2 omyłkowo podano, iż ponowne wkroczenie wojsk radzieckich do Berezcy miało miejsce w połowie sierpnia 1944 r., oczywiście miało to miejsce w połowie lipca 1944 r. (dokładnie 16 lipca).

Autor uprzejmie przeprosza za przypadkowo wyniki nieścisłości.

Szanowny Czytelniku!

Od kilku lat w kręgu moich zainteresowań znajduje się były powiat prużański, ze szczególnym uwzględnieniem miasteczka Bereza Kartuska i jego najbliższych okolic. Z nie-

ukrywaną pasją staram się odtworzyć, jakże ciekawą historię i kulturę tego małego zakątka Europy, przypomnieć jego mieszkańców. Prócz kwerend archiwalnych i bibliotecznych jednym z niezastąpionych źródeł informacji są ludzie nigdyś tam żyjący. Niestety lata mijają i ludzi tych jest już z roku na rok coraz mniej, a wraz z nimi giną bezpowrotnie niepowtarzalne cenne wspomnienia i materialne pamiątki.

Korzystając z okazji chciałbym gorąco zaapelować do wszystkich nadal żyjących byłych mieszkańców miasta i gminy Bereza Kartuska z prośbą o gromadzenie wszelkich materiałów (zdjęcia, dokumenty urzędowe, metryki kościelne, listy, mapy, itp.) oraz spisywanie wspomnień dotyczących tego regionu. W razie posiadania takowych byłbym wdzięczny za kontakt ze mną. Państwa materiały mogą bowiem okazać się nieocenione w przygotowywanej publikacji książkowej poświęconej Berezce Kartuskiej i jej okolicom.

Serdecznie pozdrawiam

Paweł S. Towpik

Ośrodek Badań Genealogiczno-Heraldycznych
i Regionalnych "Historiae"

ul. Kożuchowska 15

66-006 Ochla

e-mail: biuro@historiae.pl

tel. 0-667 688 899

0-68 321 13 59 po godz. 20.00